

JANEZ JALEN

PREVISI

Solnce je osvetlilo prosojne megle nad Vrbskim jezerom in vzdolž Drave. Z vrhov gora je bilo videti, kakor bi si bila Koroška zasenčila svoj žalostni obraz z rožnatimi tenčicami.

Megle so se dvignile. Solnce je popilo vlago iz njih in jih sprevrglo v rahel veter. Kakor lastnega mladega življenja vesel pobič, je veter obrajal v jutranjem hladu peteline in križe na stolpih belih cerkva, katere so bili posejali karantanski svobodnjaki njega dni v zemljo od Zilske doline preko Beljaka, ki je dolin stekališče, čez Gosposvet in zmaja v Celovcu, in jih postavili tudi kakor pobeljena merjevjska znamenja po zeleni Štajerski in še preko Mure prav tja do Blatnega jezera, ob katerem prhni Kocljevo gradišče.

Solnce je razlivalo svojo ogrevajočo svetlobo vsenaokrog. Veter se je pa za hip potuhnil, da ga ni bilo nikjer več čutiti.

Preden je solnce pogledalo v dno globoko zaoranih jarkov Karavank, se je veter razposajeno pognal proti jugu, goram v naročje. Tako plane pomladi napol dorasel žrebec na zelen pašnik in razkazuje z vratolomnimi skoki svojo doraščajočo moč.

Med travo na Golici, v skalah Rožice in ob meleh na pobočju Stola so zatrepetale očnice in murke, kresnice in pelin in sto in sto drugih rož. Veter jim je otresal obilno roso.

Tiho, kakor bi namenoma hotel koga presenetiti, se je veter zaletel tudi v razdrapane peči za Vrtačo.

V vrtaških pečeh, kjer na koroško stran nobena stopnja trdno ne drži, je prav takrat Matiju odpovedal svet pod nogami. Ujel se je še, hvala Bogu, posnel je pa na obeh komolcih in na desnem kolenu kožo do krvi. In ves život ga je zbolel. V dno srca ga je zaskrbelo, če si ni zlomil kakšnega uda, ali, če se ni morebiti v njem kaj utrgalo.

»O Marija, ti s planinske gore,
ti nam moreš pomagati.«

Odkrušen grušč je hrnel pod Matijem v dolino. Nad njim je iznad previsa začel klicati Lovrenc, najprej pridušeno tiho, potem pa cimdalje glasneje in bolj zaskrbljeno:

»Matija —? Matija — —? Matija — — —?«

Matija je prijatelja prav dobro slišal. Zavedal se je tudi, v kakšnih skrbeh je Lovrenc. Oglasil se pa ni. Se ni mogel. Pod njim je zijal prepad. Skala okrog njega se je rušila kakor leno zapečen turščen kruh. Kamor je prijel in kamor je stopil, se je vse zamajalo. In noge in roke so se mu tresle kakor bi ne bile več njegove. Na Boga in Marijo s planinske gore je kar pozabil. Tudi žene in otrok se ni utegnil spomniti. Prav za prav ni nič več mislil. Da ni odrastel pri jarcih v gorah, bi bil že ležal z razbito glavo globoko doli med skalami. Tako se je pa še vedno boril za trdno stopnjo in zanesljiv oprijem. Napora se ni nič zavedal, kakor se ne zaveda gams svoje prirojene spretnosti, kadar se mu odtrga pod nogami od pomladnega solnca odtajana skala, da vznak odleti ob steni navzdol, pa se na prvi polici spet srečno ujame. Tudi ni več vedel, kaj dela z rokami in nogami in kako se obrača z životom. Za vse na svetu bi ne znal povedati, kdaj je stopil na trdež in kako se mu je posrečilo z levo in desno obenem doseči zanesljiva oprijema, tako zanesljiva, da morebiti še dandanes držita.

Matija se je oddahnil. Noge in roke so se mu pričele umirjati. Grušč pod njim je utihnil.

»Krrrakh, krrrakh, krrrakh.«

Okrog stebra od Stola sem se je pripeljalo dvoje krokarjev.

»Čudno modro so ustvarjeni ti črni ptiči. Nikjer ga ne vidiš, nič ga ne slišiš. Kadar pa zaropota v gori nekje kamen, ali zabobni plaz, se takoj oglase in pridejo pogledat, če jim ni morebiti kdo s svojo smrtjo pogrnil mize. In vedno se v parih spreletavajo. Ko sem odraščal, sem se moral pod Vrlič s takim parom tičev skoraj do smrti stepsti za otočeno jagnje. Iz siromačka je v dveh letih zrasla kaj lepa ovca. Še sedaj redi Andrle tisto sorto.«

»Matijaaa —!«

Čez previs je pogledal Lovrenc.

»Hoooj!«

»Zakaj se mi ne oglasiš?«

V tovariševih besedah je začutil Matija dokaj nejevolje. Vedel je, da mora kar koj odgovoriti. Pa še preden se je mogel domisliti, kaj naj reče, je Lovrenc kratko in odsekano posvaril:

»Kamen!«

»Fiiiiiu,« je siknil mimo Matijeve glave za oreh debel odkršek in se nekaj sežnjev pod njim — »brrrnk« — razletel na tisoč koscev.

Za dva tri očenaše dolgo sta Matija pod previsom in Lovrenc nad previsom tiščala glavi k hladni skali in poslušala, če jima morda ne prifrči mimo ušes kar cela salva razdrobljenega grušča. Tako sta slišala na Laškem leta devet in petdesetega in šest in šestdesetega žvižgati krogle. Minuta se je zdela obema celo večnost dolga.

»Krrrah, krrrakh, krrrakh.«

Krokarja sta se pripeljala za strel blizu pogledat, kaj se godi v rušljivi steni za Vrtačo. Kamenje v višavah se je umirilo.

»Matija! Hitro splezaj sem gori. Od Možov sem slišim škrtati čevlje. Za nama gredo.« Lovrenc je spet govoril brez nejevolje, zato tembolj zaskrbljeno in pridušeno.

»Kaj ni gamsov nad nama?«

»Ne, ni jih. Veter proži kamen. Tudi če bi bili, moraš naprej, če nočeš, da naju ne ujamejo.«

»Puška nagaja in ves sem obtolčen.«

Lovrenc se je sklonil globoko čez previs. »Pomoli puško meni, sem gori. Ravno dosegla bova. Da boš pa laže prenesel bolečine po životu, se spomni na Marijano in otroke.«

»Puška je nabita.«

»Nič ne de. Nimam prvič opraviti s hudičevim zrnjem in svincem.«

Previdno je potegnil Lovrenc Matijevo puško nad previs k sebi in jo prislonil v ozek žleb, da bi mu bila, če bo treba, koj pri rokah. Sam se je skrtil za skalo in nameril proti Možem. Tenko je vlekel na ušesa poškrtavanje žeblicev in gledal kakor risa, kdaj se bo v skalah na drugi strani prepada kaj zganilo. Še trenil ni z očmi v strmino pod sabo, kjer se je prijatelj s previsom boril. Opogumljal ga je pa venomer:

»Brez skrbi primi. Tu zgoraj je skala trdna kakor kamenkost.«

Matija je stegnil roko nad previs in tipal s prsti za novim oprijemom. Okoren pajek se prestopa tako sem in tja, kadar se ne more odločiti, kam naj pripne mrežo.

»Buhhh.«

Kakor bi mu bil kdo zaplotno vrgel škaf vode v hrbet, tako nepričakovano se je znova zaletel veter v Matija in ga pritisnil k steni. Še preden se je utegnil Lovrenc ozreti po tovarišu, je Matija že držal za oprijem nad previsom. Za žilasto roko se je kaj kmalu pokazala tudi ožgana glava in nekaj krepkih preprijemov je vzdignilo ves život nad previs.

»Hvala Bogu!«

Krokarja sta se dvignila više pod nebo in odletela gledat, zakaj kamenje na Možeh tako nevsakdanje odjeka. Matija in Lovrenc sta se stisnila za skalo.

»Matija! Puško v roke.«

Matija je na odločno Lovrenčevo besedo nameril proti vrhovom, izza katerih je slutil, da se bodo koj koj prikazali lovci. Tako je pred leti spolnjeval rezke vojaške ukaze. Pretegnjene ude mu je še vedno pretresal pravkar prestani strah. Zavedel se je, da še precej časa s svojim razbolelim životom ne bo mogel plezati. Bil je tudi za trdno sklenil, da se ujeti ne da. Če bi ga bil takrat Lovrenc pozval, naj sproži v človeka, bi mu še na mar ne bilo prišlo preudarjati, kaj dela. Pred kratkim je on Lovrencu ubranil, da ni streljal. Prebudil bi se bil v njem nekdanji vojak, ki je bil v mirnih dneh trdno odločen,

da ne bo ubijal, pa je vendar v vsakem ognju streljal v žive kopice ljudi, ker mu je vselej nekaj reklo: »Če mi onih ne bomo, bodo oni nas.« Podobno ga prej iz rušeče se stene ni rešilo preudarno razglabljanje dozorelega moža, pač pa za tiste minute v njem oživiljeni nekdanji ovčar, tako doma v gorah, da brez razmišljanja prime za trdni oprijem tam, kjer si jih sto in sto ne zna več pomagati.

Od nekod je priletel droben hrošček in sedel na cev Matijeve puške. Ni še sklopil spreminjasto bleščečih krilc, že je šinil iz ozke špranje v skali črn in ves kosmat pajek in stisnil premočno zavarovano telesce v pošastne klešče. Matija je pritegnil puško k sebi in skušal odpihniti pajka s hroščka. Drobna živalca se mu je zasmilila, pa se ni zavedal, da zato, ker je sam pravkar prestal smrtni strah, v boju z mogočno goro, v primeri s katero je bil še bolj drobna smet kakor je poginjajoči hrošček v senci cevi njegove puške. Pajek se je oprijel z vsemi osmimi nogami in se prihuljil tesno k skali. Matija je stegnil roko, da s prstom odfrčne morilca v prepad. Pajek pa se je kakor na vzmetih odgnal in bliskovito naglo zbežal z bornim plenom nazaj v svojo špranjo.

»Ne premikaj se. Morebiti naju že skušajo spaziti. Ne slišim več glodati železa ob kamen.«

Matija je spet uravnal svojo puško in zapičil oko v špice na nasprotnem grebenu. Ni dolgo napenjal pogleda, ko je dregnil narahlo s komolcem Lovrenca:

»Si videl?«

»Sem. Nekdo je pomolil puškino cev izza skale. Glej! Še eden.«

»In še tretji.«

»Vidim. Da si se le o pravem času do sem prikopal. Kar mirno čakajva. Se bodo že izdali, kaj mislijo.«

V sredi med cevmi peterih pušk, na tej strani dveh, na oni pa treh, katere so se spogledavale s črnimi smrtonosnimi očmi, se je v jasno jutro oglasilo zlato doneče požvižgavanje, kakor bi si mlad goslar žvižgal drobno pesemco, kadar se ves prevzet prve nedolžne ljubezni vrača izpod okna svojega cvetočega dekleta.

Lovrenc in Matija sta si začela prišepetavati:

»Skalni plezavček.«

»Ga slišim in vidim. Lepo pisan ptiček je.«

»Tudi midva sva bila mlada.«

»Ko bi človek znal tako z lahkoto plezati po skalah.«

»Potem bi v vseh gorah nikjer več ne bilo mirnega koticčka. In — Zakaj naj bi Bog ravno človeku dal vse spretnosti. Morebiti zato, da bi se mu laže puntal.«

Obmolknila sta in se tako zaverovala v plezavčka, da sta skoraj prezrla, kako je počasi na Možeh izza skale zrastel najprej zelen klobuk z gamsovimi čopom. Za njim se je primolila vsa glava in roke so dvignile preko brk daljnogled na oči.

»Psssst!«

Preganjanca nista dolgo čakala, da je od preganjavcev vstal prvi in pokazal vso svojo visoko postavo. Oni z gamsovim čopom in daljnogledom je bil. Za njim sta se dvignila še druga dva. Starejši je nosil ruševčevo pero za klobukom, mlajši samo šopek očnic.

»Še ne sanja se jim ne, da sva tako blizu njih. Drugače bi se ne nastavljali za tarčo.«

Plezavček je utihnil, zrefetal in odletel tako nizko nad Matijem in Lovrencem, da bi ga bila lahko z roko dosegla.

»Zlata vreden ptiček si. Kako dobro si náma v prid premotil lovce. Kar poljubil bi te.«

»No, no. Oženjen dedec si in pet otrok že imaš, pa tako razneženo govoriš. Prav nič ti ne pristoja.« Razposajeno je Lovrenc izpod po-vešenih brk ponagajal tovarišu.

Matija mu odgovora ni ostal dolžan: »Nič mi ne oponašaj Marijane in otrok. Tudi ti bi se bil rad obabil, pa ti na županiji niso dovolili.«

Redko komu bi Lovrenc teh besedi ne bil zameril. Matiju jih ni. Matija ga je dobro poznal in vedel, da se Lovrenc med pravimi rad ponorčuje iz samega sebe. Nalašč ga je na to navedel. Saj so bili on, Lovrenc in Janez trije najbolj pravi. Vsi trije že od mladih nog prijatelji in vsi trije v dveh laških vojskah komorati. Devet in petdesetega in šest in šestdesetega pod Kustoco. Matija je dobro zadel in Lovrenc je kar koj poprijel:

»Mi niso dovolili vzeti Špelo. Komu so bolj skljubali kakor sami sebi. Špela lepo na Pokljuki planini in se ji godi, kakor bi se ji pri meni nikoli ne. Naš kraj je pa ob najboljšo majerco. Če je drugim prav, je meni tudi, saj imam samo takrat kravo, kadar se ga nakravim. Ooo, Špela je na dobrem, jaz nič na slabšem. Mi vsaj ni treba napol zastonj vleči bahatim kmetom. Saj nisem dolžan za drugega skrbeti kakor samo sam zase, pa za tisto svojo staro, ki jo odzadaj nosim. Ta se je že davno naučila, da veliko prenese. Kadar me ne bodo več hotele nesti noge za gamsi, bom pa na srenjo spadel. To jim bom uganjal puščobo, ko bom hodil od številke do številke jest in spat. Pri vsaki hiši bom babo tako razjezil, da jo dedec za tiste lune še pogledati več ne bo smel. In kadar bom umrl, me bodo morali zastonj pokopati in še stroške bodo imeli z menoj. Jim bom že zagodel berača, ki se ne sme ženiti, da ne bi beračije naprej sejal, kakor so rekli takrat. Seveda. Namesto njih naj nosimo kožo naprodaj na vojske. Če si srečno odnesel glavo in ude in vsa dolga leta odslužil, bi pa komaj bilo, da bi se sam nasadil na bajonet, da ne bi prišel domov v napotje. Saj privoščim jim ravno ne, primazalo bi se jim pa. Bog naj jih kdaj udari s takimi časi, da bo moralo vse od kraja na vojsko. In smrt naj tako žanje, da bo po vojski gruntarskim vdovam kruljavih kajžarskih sinov zmanjkovalo za možilo.« Lovrenc je pljunil v razpoko pred sabo.

Matiju je bilo žal, da je podražil prijatelja, ko se je tako bridko razvnel. Hotel je njegove misli zaobrtniti drugam:

»Preglasan si.«

»Samo kdo naj se mi gane. Odpihnem ga kakor muho. Poglej, kako neumno skupaj tišče. Kakor jarci. Dva z eno kroglo lahko prevrnem. Tretjega bi ti prav gotovo ne zgrešil. Podobno stoji, kakor tisti laški oficir, ki si ga prekucnil z zidu, ko smo jemali Kustoco.«

Matija je malo pomolčal, preden je odgovoril:

»No, no, no. Le kako da sem ga ravno jaz.«

»Prisegel bi ne, sem pa trdno uverjen. Si rekel takrat: ‚Nič več ga ne morem gledati, kako se korajži in jim ukazuje, da nas moré.‘ K murvi si prislonil in sprožil. Seveda. Skozi dim se ni videlo, kaj je krogla naredila. Plementezar se tudi ni več pokazal, čeprav se je parkrat tam okrog za skedenjska vrata na široko razkadilo. Sem prav nalašč pazil, ko smo dreveli po bregu navzgor. In menda ti tudi.«

Kakor prej Lovrenca, je sedaj Matija pričela minevati dobra volja:

»Bog ve, kdo ga je. Kaj sem mar samo jaz streljal!«

»Z eno samo kroglo je bil preluknjan. Saj smo ga skupaj šli gledat. Takrat si verjel, da si ga. Ne vem, zakaj se doma vsa leta tako braniš priznati.«

»Če sem ga, ali če ga nisem. Sedaj je, kar je. Samo ne govori tega okoli, da ne zve ona in otroci.«

»Drug bi se še hvalil, ti pa —«

»Jaz se ne bom,« je kratko odsekal Matija.

»Zgovorjeno. Nisi ga. Kdor bi hotel vedeti drugače, mu bom že znal usta zamašiti.«

Od šentanekove peči sem se je pripeljal s široko razpetimi perutnicami orel. Gamsovega kozliča je nesel v krempljih.

»Vidiš, Matija. Ta si sme vzeti svoj kos mesa, zase in za svoje otroke. Ti ga za svoje ne smeš. Zaslužiti jim ga tudi ne moreš.«

»Je pač tako na svetu.«

»Tako je, da je kar skoraj vse narobe. Ukazovali so nam streljati ljudi, ki imajo dušo in ki nam nikoli niso prizadejali nič hudega. Svojo zemljo so pred tujci branili. Se zna zaobrtniti, da bomo kdaj mi morali svojo pred njimi. Gamsa, ki ga je kaj v lonec djati, da bi se otroci najedli, pa ne smeš ubiti.«

»Bogatinci tako peljejo svet.«

»Kaj so mar onile trije lovci na Možeh bogatinci? Niso in nikoli ne bodo. Podobni se mi zde psom, ki gonijo zajca, da jim do tal jeziki iz gobcev mole. Ko pa lovci zajca ustrele, dobe psi za plačilo samo osrana čreva, za katere se pri priči zrávsajo. Če se pa nikomur ne ljubi zajca odpreti, razženejo pse z brcami. Pa pes je vsaj pes. Prirojeno mu je, da podi divjačino. Ljudem pa ni prirojeno, da peste reveže za oglodane kosti, ki jim jih bogatinci včasih vržejo s preobložene mize. Kaj bi ne mogel takle plačanec včasih na eno oko malo zamižati? Kar postrelil bi jih.«

Lovrenc je položil kazalec na sprožilo. Matija se je ustrašil, če mu ni morebiti jeza zatemnila razsodnosti. Kar samega sebe ni mogel razumeti, kako se je ob jeznem prijatelju spet umiril. Prijel ga je za roko:

»Lovrenc, imej pamet. Kruh je kruh. Ti si ga pač tako služijo.«

»Hudiču naj se zagolsne tak kruh. Jaz bi se nad prvim grižljajem zadavil.«

Lovrenc je jezno prhnil in oni trije na Možeh so vsi naenkrat zaokrenili glave in prisluhnili. Matija in Lovrenc sta se potuhnila, da še dihala nista več na polno sapo.

»Ist jo nichts los. Nur a schwidliges Schof tuts irgendsbo schnaufen.« Oni z gamsovim čopom na klobuku je malomarno zamahnil z roko. Videti je pa bilo, da je vsem trem nekam neprijetno in da jih prav nič več ne mika še nadalje postajati na vrhu grebena. Zaobrnilo so se in jima kar koj izginili izpred oči.

»Srčnosti nimajo ravno preveč. Malo sem smrknil, pa so se jim hlačice stresle. Prav gotovo bi se ne bili predrznili prijeti Janeza, da sva midva prej v melu vsaj za strah streljala.«

»Vedi zlomka, kako bi se bilo izteklo. Vama z Janezom je lahko, ko sta sama. Naj jaz par let zapora dobim! Veš, da me je začelo skrbeti, če Janez ne bo znal molčati.«

»Janez? Če mu jermena s hrbta režejo, ne bo zinil.«

»Utegnejo ga izviti, da se mu bo zareklo.«

»Sodim, da ne. Ne rečem pa nič.«

Obmolknila sta. Misli so obema ušle do prejšnjega večera in še dlje nazaj ...

Matija je zadnje dni žel travo v Plaznini. Zavoljo suše se je seno slabo naseklo in otava ni mogla odgnati. »Še do svečnice bi ne mogel preživiti krave. Brez mleka ne kaže biti pri majhnih otrokih.« In še tele, če bo kravica in vse srečno, bi pomladi rad redil. Seveda. Tako za vsako priliko je bil vzal tudi puško s sabo. »Kar privilegio bi se po dolgem času za Veliki Šmaren spet malo mesa.«

Z Lovrencem sta se bila za danes zavoljo tistega srnjaka pod Bukovo pečjo zgovorila. Sinoči sta bila v koči na Jezercih zlezla že v pograd, ko je prihitel v eni sami ihti Janez z Zelenice pravit, da je v šentanekovem melu cel trop gamsov. On, da bi zagnal, Lovrenc in Matija bi pa čakala. Ni mu bilo treba kdo ve kako prigovarjati, da sta se vdala.

V Bukovi peči se je oglasila uharica: »Uhuuu —«

Spali niso nič kaj prida. Roj sestradanih bolh jih je obsul. Najteže je prenašal pike Matija, ki je bil vaje čist postelje. Vse mogoče mu je hodilo na misel. Le svojih mladih let, katera je več poletij preživel v tej in sosednjih planinah, se ni nič spomnil. Živo pa je videl pred sabo morje in tistega Istrijana, ki je zaklanega prašička utihotapil z morja na suho.

Bilo je po vojski devet in petdesetega leta: »Uši smo šli past na Laško, opravili smo pa manj kot nič.« Z drugimi vred je Matija nekaj mesecev stražil obalo, predvsem zavoljo soli: »Le zakaj gosposka nalaga fronke na sol. Revež in bogatin jo približno isto težo porabita. Revež bi jo skoraj gotovo kakšno zrno več, ko bi škoda ne bilo. Pečenko in potice in druge take kočljivosti naj bi ofronkali.«

Odnekod je pritekel po tramu polh in zažrnjohal tik nad glavami.

Tisti Istran, precej prileten je že bil, je Matijo tako lepo prosil. Zavoljo otrok, katerih ima vse živó doma, je rekel. Ni lagal. Se je kar videlo, da ne. Je bil preveč zgaran.

Matija je bil že vse okrog sebe ugledal, če koga izmed višjih ni blizu kje, in pravkar hotel reči Istranu, naj hitro gre, ko mu je možak stisnil goldinar v roko. Morebiti zadnjega, ki ga je imel. Saj bi bil reveža spustil brez podkupnine, denar je pa vendar vzel. Ga je bil zares potreben.

Hudo je moral biti zdelan možak, ko se s takó majhnim praščkom kar ni mogel prikopati na vrh skal. Straže naj bi se pa vsak čas premenile: »Kaj bo, če se dožene, da sem denar vzel? Drugače bi se že kako izgovoril.«

Komaj komaj se je srečno iztekla tista reč. Goldinar so prihodnjo nedeljo z Lovrencem in Janezom skupaj zavečerjali in zapili. Zdelo se mu je, da bi mu na duši gorel, če bi ga obrnil samo sebi v prid.

»Uhuuuu,« je zgrmelo koj za kočó.

Matija se je zdrznil. Lovrenc je sedel in si pomencal oči. Janez je pa zamomljal z ustmi in prenehal smrčati.

»Uhuhuhuuu.«

»Sova.« Lovrenc se je popolnoma predramil.

»Nič kaj prida ne pomeni,« je zaskrbelo Matija.

»Bodi no babjeveren,« ga je miril Lovrenc.

»Pihalnik vzamem in ji posvetim.« Tudi Janez je sedel.

»Čakala te bo.«

»Stavim, da jo zalezem.«

»Le čemu ti bo. Saj ni za v lonec.«

»Pero si zatakнем za klobuk.«

»Zavoljo peresa vendar ne boš ubijal tako redke živali. In strel bi nas utegnil izdati.«

»Kóga se pa kaj bojim!«

»Bodi no pameten. Sovo že jaz odženem.«

Matija je zlezal s pograda, razgrebel pepel na ognjišču in oživil ogenj. Dim se je dvignil pod okajene skodle, si poiskal izhoda skozi dimnice pod streho in tiščal pri vseh špranjah na svobodo. Uharica je utihnila.

Janez je znova zasmrčal, Lovrenc pokojno zadihal. Matija je spet zlezal na pograd in slišal zavpiti sovo visoko gori v Požganju. Zaspal ni trdno nič več. Tako v nekakih klamah so mu včasih malo oči padle skupaj.

»Ja, ja. V gorah in ob morju je siromaku življenje težko. Ko bi vsi skupaj držali, oni ob morju in mi v gorah —.«

Sredi misli je zadremal.

Menda se tistih par ur ni več primerilo, da bi vsi trije obenem spali. Vsak je vselej, kadar se je prebudil, prisluhnil v temno noč. Zunaj se ni oglasila nobena žival več. Enakomerno se je Završnica prelivala čez kamenje. V koči pod pogradom je miš glodala pozabljeno skorjo kruha.

Zvezde še niso vse ugasnile. Janez, Lovrenc in Matija so že šli po dolini navzgor proti Srednjemu vrhu. Hodili so po travi, tako tiho, da še govorili niso nič med sabo. Iz zamišljenosti jih je sunkoma iztrgal vreseček krik, ki se je odtrgal v frati nad njimi. Vsi trije so kakor pribiti obstali in kakor na povelje vsi imeli že pripravljene puške za strel. Janez se je sklonil narahlo naprej, stisnil zobe in nabral v največjo pozornost svoj neobriti obraz. Skozi priprte trepalnice je prebadal z očmi jutranji somrak. Kmalu je ugotovil:

»Lisica davi kokoš ali petelina. Mladica bo, ko tako počasi mori. Streljati ni vredno. Še ne nosi kožuha za rabo.«

Puške so drug za drugim spet obesili na ramo. Niso se pa še dobro prestopili, ko je Matija stegnil roko, s prstom pokazal proti frati in skoraj zavpil: »Sova!«

Uharica je pravkar dvignila s kremplji velikega črnega petelina in neslišno plula z njim proti Bukovi peči.

»Petelin in uharica bi bila vredna strela. Škoda,« je pripomnil Lovrenc.

»Prihrani svinec za gamse,« je pomežiknil Janez.

»Kaj pa, če bi se rajši najinega srnjaka lotili, Janez?« Matija je obstal sredi koraka.

»Matija. Vse kaže, da verjameš v vraže. Kaj res človek v zakonu postane taka baba. Lovrenc! Zahvali Boga, da so ti ženilo odrekli. Jaz rajši še poizkusil nisem.«

»Vidva lahko govorita, ko sta sama. Nas pa je sedem, kadar smo vsi doma. Pa. Da ne bosta rekla. Pojdimol!«

Ves čas prav do konca Zelenice je Matija hodil naprej. Znal je tako voditi, da so šli mimo dveh tropov krav, pa jih ni čutil noben pastir in nobena majerca.

Z vrha Zelenice se kar nagledati niso mogli. Solnce je osvetljevalo vrhove gora. Nad ravnino proti Celovcu je veter trgal rahlo meglo in v šentanekovem melu je bilo gamsov kakor jarcev: »Dva in trideset — pet in trideset — sedem in trideset — in še bo kateri v ruševju skrit.«

Dolgo so se razgledovali. Vse je bilo varno. Ne na tržiško in ne na brezniško stran se živa duša ni nikjer ganila. Dogovorili so se in razšli. Lovrenc in Matija sta zlezla skozi ruševje med skale na Begunjšici. Janez se je spustil proti Sveti Ani navzdol. Kar lepo ga je bilo gledati, kako je zajel gamse, da se mu niso mogli več

umakniti v šentanekovo peč. Kakor bi redko kdo znal, je premaknil gamse na to stran sem in Matija in Lovrenc sta že izbirala, katerega kozla kdo podere.

»Fii. Fifififi. Fifiinii.« Od vseh strani se je oglašal žvižg. Ni bil pisk gamsov. Piščalke so brlizgale; zgoraj in spodaj, spredaj in zadaj.

Lovrenc je planil navzdol k Matiju: »Past so nam nastavili. Obkoljeni smo. Streljati bo treba.«

»Ne, nikar. Lahko uideva še čez Može in skozi razdrapane peči za Vrtačo. Pot poznam.«

»Kaj pa Janez?«

»Se bo že kako izmuznil.«

»In če ga ujamejo?«

»Ljudi ne bova zato ubijala. Brž za mano.«

Lovrenc ni utegnil več premišljati. Hiteti je moral za Matijem, ki se je tako vajeno plazil okrog skal in se previjal skozi ruševje, kakor lisjak, kadar so mu psi na sledi. Lovci so ju zapazili šele, ko sta bila že več streljajev zunaj njih obroča. Sama sta pa tudi še videla, kako so prijeli Janeza. Celo ugotovila sta, da Janez takrat ni imel več puške.

V steno se je prvi pognal Lovrenc. Da se ni, bi se jima bilo najrajši vse drugače izteklo.

»Brunk, brunk, brrr.« Pod previsom se je samo od sebe odtrgalo kamenje. Spogledala sta se in si molče povedala, da nazaj doli čez previs ne moreta več.

Lovrenca je skrbel Matija, ki je imel vso obdrgnjeno kožo. Sam bi že še kako.

Matijeve misli pa so romale k Mariji na Višarje. Marsikatero zgubljeno jagnje mu je v mladih letih pomagala poiskati, pa bi sedaj ne uslišala njegove prošnje, ko moleduje zavoljo nedolžnih otrok. Nič ga ni bilo sram vpričo Lovrenca glasno zapeti molitev:

»O Marija ti s planinske gore,
ti nam moreš pomagati.«

Lovrenc se je zavedel, da mora prijatelja srečno privedi skozi steno na vrh. Ne samo zavoljo njega samega. Tudi zavoljo Marije s planinske gore. Da bi se Matija z vso preudarnostjo lotil plezanja, mu je hotel najprej odvzeti skrbi polne misli:

»Nič ne maraj! Če so Janeza prijeli, zato se ne bo Vrtača v Begunjšico zaletela. Pa če še tudi naju malo priprejo, se Stol ne bo za las ponižal. Kaj prida nam tako ne morejo. Kako si imel prav, da nisi pustil streljati!«

»Vem, pa sem bil pred kratkim sam pripravljen sprožiti. Prav nič ne misli človek v smrtnem strahu.«

Krokarja sta se odpeljala kdo ve kam. Orel je najbrž počival v svojem gnezdu visoko nekje. Plezavček je spet priletel k Lovrencu in Matiju. Prav nič se ni bal.

Matija je vstal: »Prijatelj! Kar pojdiva. Plezal bom jaz naprej.«
 »Veš, da ti ne pustim, vsemu obtolčenemu. Samo na smer pazi, ko jo poznaš.«

Okroglo uro se je sukala rdečkasto nadahnjeni ptiček okoli Lovrenca in Matije. Na zlato piščalko jima je požvižgaval. Vse vrtaške peči, kjer na koroško stran nobena stopnja trdno ne drži, je pomagal preplezati, dokler nista prijatelja pogledala z grebena za Suhi ruš, kjer je svet z jarčjimi stezami vsenavskrižem preprežen. V slovo jima je zažvižgal nebeško lepo pesemco. Komaj za seženj daleč od začudenih prijateljev je razprostrl svoji metuljčasto pisani perutki. Poletel je solncu naproti in utonil v zlatih žarkih. Matija je bil trdno uverjen, da ga je obakrat, k previsu in v steno, poslala Marija s planinske gore.

Lovrenc in Matija sta se spustila po melu navzdol. Zavila sta okrog Male glave skozi prelep vrt očnic. — Dandanes ne cvete tam nobena roža več. — Na vrhu Šije sta naletela na ovčarja Kordeža. Bila bi se mu ognila, pa je kar zrastel pred njima iz tal:

»Kaj ni bilo nič?« Pokazal je s praznima rokama kakor bi streljal.

»Če še ne veš, da v vsakem grmu ni zajca, še to zapomni, da se za vsako skalo ne pase gams.«

»Nekam ugnana se mi zdita.«

»Najbolj prav bi to hodilo, če se ti tako zdi, da naju nisi nič videl. Na, pij.«

Lovrenc je Kordežu ponudil žganja, Matiju pa na skrivaj namignil. Prijatelj mu je pokimal, da razume. Pastir je vrnil Lovrencu prazno steklenico — zahvalil se ni nič — in je neprijazno ošvrknil s pogledom Matija.

»Pa srečno pasi,« je voščil Lovrenc Kordežu in stopil za Matijem.

»Tudi vama v drugo več sreče. Posebno tebi, Matija, ki imaš ženo in otroke.«

Matija in Lovrenc sta dobro razumela, zakaj je Kordež namignil na ženo in otroke. Je tudi namenoma tako prišpičil glas.

»Pri studencu me počakaj,« je zamrmral Lovrenc in odšel nazaj k ovčarju, ki je oprt na komolec, s škodoželjnim nasmehom na ustih slonel v rebri:

»Kaj mi boš še povedal?« Kordež je pričakoval, da ga bo Lovrenc pričel moledovati, naj nikomur ne pripoveduje, da ju je srečal: »Saj nič ne rečem, če bi bil ti sam. Onilega tam doli pa ne morem.«

»Aha, sem uganil lumpa,« je pomislil Lovrenc. Pokazal tega ni. Potajil se je.

»Ooo, nič ti ne bom povedal, nič. Samo prej vpričo Matija nisem hotel govoriti, ko vem, kako sta si. Sedaj pa, ko sva sama, bi te pa vprašal, zakaj se ti je zadnjič od Novinovih svisl tako mudilo. Prav pred nosom so se ti bile vnele. Sem mislil, da boš gasil, si pa tako bežal, kar so te noge nesle. Aaa?«

»Kdo to pravi?« Kordež je prebledel in vstal.

»Jaz, ki sem te videl.«

»Si že spet kakšnega srnjaka čakal.«

»Kaj sem imel opraviti tam okrog, tebi nič mar.«

»Nisem nalašč zažgal. Iskra mi je padla iz čedre.«

»Saj nič nisem rekel. Čudno se pa sliši, da ti je iz čedre ravno v Novinove svislil odletela iskra. Prav v Novinove, s katerim sta si že celo vrsto let navzkriž. Jaz ti verjamem, če hočeš, da nisi namenoma zakuril. Pri sodnji se pa utegnejo na tak zagovor smejati. Sicer pa. Tudi tobaka ne smeš povsod kaditi. Na senu že ne.«

Kordež je kar obnemel. V Srednjem vrhu so pozvonkljavali zvonci njegovega tropa.

Lovrenc si je zaslonil usta z dlanmi in glasno povedal:

»Matija. Malo še potrpi. Sem že skoraj opravil.«

»Jaaa,« se mu je odzval Matija.

»To boš menda sam dobro vedel, da požigalec ne more biti za pričo. Posebno proti takemu ne, katerega že od mladih nog zavida, kakor ti Matijo.«

»Bum, bum, bum,« je nabijal veliki zvonec. Najbrž je prav takrat ovca, ki ga je nosila, mahala po muhah. Kordež je molčal in gledal v tla.

Lovrenc je postal nepočakan: »Kako bova naredila? Ali naj povem Novinu ali ne? Povrniti mu res nimaš kaj, posadi te pa lahko za kakšno leto. Kdo te bo še pogledal, ko prideš iz zapora? Požigavca?«

»Bodi no pameten.«

»Da sem sedaj jaz pameten, bi ti prav hodilo. Ti pa prej nisi maral biti. Kaj?«

»Saj veš. Oba z Matijem sva hodila za isto majerco.«

»Vem, vem. Tudi to vem, da bi bila za Matija dala vse, tebe je pa teže videla kakor ščurka, pa si vendar za njo tiščal. Da te le sram ni bilo. Prav, da si me spomnil. Matiju povem zavoljo svislil, da te bo do groba imel na uzdi.«

Kordež je vzdignil roke kakor otrok, ki zagleda v očetovih rokah šibo in se ji skuša ogniti: »Lepo te prosim, Lovrenc, nikar. Tudi v mislih mu ne bom nikoli nič žalega storil.«

»Samo poizkuši še kdaj. Dobro pašo!«

Z mlado nogo kakor tisto leto, ko so se z Matijem in Janezom skrivali, je Lovrenc hitel proti studencu navzdol. Grede je sklenil, da o Kordeževem požigu res ne bo Matiju nič povedal: »Kaj bi ga vznemirjal. Samo, če bi me smrt začela loviti za vrat, bi —« Zamahnil je z roko: »Bog ve, komu je prej pisana?« Postal je take volje, da je začel oponašati plezavčka. Kako se je začudil, ko se je v skalah Srednjega vrha oglasil zlati ptiček.

Ves potrj je sedel pri studencu Matija.

»Kaj se tako počivkano držiš?«

»Čimdalje bolj me skrbi. Kordež ne bo tiho.«

»Po čem sodiš, da ne bo?« Lovrencu se je zdelo, kaj misli prijatelj.

»Si mar že pozabil, kako je pred leti tiščal v Marijano?«

»Nisem. Zato sem mu tudi gobec zaklenil, bolj, kakor ga ima zaklenjenega medved na Veliki Šmaren, ko gre skozi ves trop, pa nobenega jarca še ne povoha ne.«

»Kako si to naredil?«

Lovrenc je skomignil z rameni: »Ali ne slišiš, da nama danes že tretjič plezavček poje? Morebiti ga res pošilja za nama Marija s planinske gore. Pojdival!«

Da bi nikogar več ne srečala, sta zavila s steze v grmovje.

Tiho, kakor zalezovana srnjaka, sta se priplazila v Plaznino. Skrila sta puški. Matija se je oddahnil, Lovrenc pa ni dosti porajtal. Pri Jamah je zaklenkalo poldne. Glasno sta molila angelovo češčenje.

Lovrenc je popoldne pomagal spravljati Matiju posušeno travo k poti. Po melu navzdol sta jo vlačila na vlakah. En sam bi komaj kaj opravil. Še nevarno je zanj. Skoraj vsaka vlaka se čez presek na glavo postavi, če je kdo z vrvjo nazaj ne vleče.

Po dolini so se oglasili zvonovi. Nabijalo je delopust k Šmarnemu. Matija in Lovrenc sta navožen kup sena zadelovala z vejami proti dežju in živini. Matija je razmišljal, kako bo napravljeno mrvo spravil domov: »Za voznika ne bo denarja. Če bi mi za kakšno dnino hotel kdo pripeljati. Tudi poldrug dan bi šel delat. Najbolj gotovo bom moral seno v rjuhi na hrbtu domov znositi.«

»Če me ne zapro —?« Oglasil se je v njem pomislek, kakor bi ga bil Kordež prišepetnil.

Šele, ko je nehalo seno pošumevati in vejevje vršati, sta Matija in Lovrenc opazila, kako v popoldanski vročini Zavrhom vse utihne. Skoraj se slišijo metulji frfotati od cveta do cveta.

Skrb v Matiju ni utihnila.

Lovrencu je ves čas uhajal pogled pod Bukovo peč. Ni mogel več zdržati. Moral je spomniti:

»Matija! Kaj, ko bi vendar pogledala za tistim srnjakom?«

»Bodi no, bodi.«

»Ko imava časa na ostajanje.«

»Ne upam tvegati. Skórec naredim in otrokom nabere malín. Ni veliko, pa je tisto gotovo. Če grem na srnjaka, jim res lahko prinesem meso, lahko pa tudi dolg stradež. Najbrž jim ga že nesem. Janez in Kordež —«

»Naj te vendar tako hudo ne skrbita.«

»Saj ti ne veš —«

»Naberiva otrokom malin,« je odsekal pogovor Lovrenc.

V frati sta prepodila divjo kokoš s poznimi piščanci. Kokla je z glasnim hrupom odletela, piščanci so zavreščali naokrog po mahu in listju in travi in že nikjer več nobenega ni bilo. Iskala sta in iskala, našla pa nič. Kakor bi se bili v zemljo vdrli.

»Kako se vendar žival zna skriti, koj, ko dobro iz lupine izleze,« je pripomnil Lovrenc.

»Tudi midva sva se znala skriti. Samo, če naju ne izdajo —«

Otroci so pospali. Okrogli obrazki so bili okrog ustec od malin rdeče umazani. Za mizo je ob brljavi luči sedel Matija in si podpiral glavo. Na stropu so pobrenčavale muhe.

Izpred ognjišča je v cokljah prištorkljala Marijana. Pogledala je po malih in prisedla k možu:

»Drobiž je zdrav, hvala Bogu. Tebi nekaj manjka.«

»Ne, nič mi ni.«

»Ali ti kaj skuham?«

»Saj pravim, da se dobro počutim.«

»Nekaj zrn kave še imam, če hočeš?«

Matija je sprevidel, da žena ne bo prej odnehala, dokler ji vsega ne pove. Spomnil se je tudi, da ima Marijana v svoji skrinji še neporavnan gamsov čop. Če pridejo preiskavat in ga najdejo? Ne bo se jim znal izgovoriti, kje ga je dobil.

Čez polnoč sta Matija in Marijana ob priviti luči sedela pri mizi. Oba sta bila trudna od dela, oba je še bolj trla skrb. V hrastju pod vasjo se je enakomerno oglašal čuk. Med hišami nekje je drobno bevskal pes. Najbrž je bil prepodil mačka na drevo in ga je oblajeval.

»Kar lezi,« je odločila Marijana. »Jaz grem in tisti čop sežgem.«

Marijana je vzela luč in odšla v podstrešje. Grede se je spomnila, kako je težko čakala, da je za tremi dekletci povila sina. In v zibelki je ležalo spet dekletce. Peti otrok: »Ko fant doraste, kako bi se postavil z gamsovim čopom za klobukom.«

Prebrskala je obleko v skrinji. Poiskala vso razpokano in raztrgano židano ruto, ki tudi za otroške cunje ni bila več dobra, in zavila dolgo gamsovo dlako in špajk, ki ga je bil Matija zato pridejal, da bi drago dlako pred molji zavaroval. V kuhinjskem oboku poleg dimnika je vedela za nalašč zato prirejeno skrivališče, kamor je še njen oče spravljal vse, kar je hotel odmakniti nepoklicanim očem. Tja je zanesla Marijana gamsov čop: »Naj za Matičkom, ko doraste, rade pogledajo dekleta.« Da bi moža rešila skrbi, je z burkljami porbrskala po pepelu v peči.

Matija je imel razvado, da se je venomer v spanju obračal in z rokami mahal okrog sebe, kadar se je čez dan le preveč skrbi nabralo na glavo. Zato je legel tisti večer kar na trdo klop k peči. Žena ga ni mogla spraviti k sebi v posteljo, naj mu je še tako prigovarjala. »Vsaj eden naj počije. Počemu bi bdela oba,« jo je zavrnil. Še vajšnico mu je komaj vsilila pod glavo.

V sanjah je Matija do dne plezal čez previse v krušljivih stenah.

V tržiških zaporih je tisto noč na trdem ležal tudi Janez. Spal je pokojno. Še sanjalo se mu nič ni. Preživel je dan zadovoljen sam s

sabo, čeprav je zjutraj že vse drugače kazalo. Prebudilo ga je solnce: »Mhm. Včeraj zjutraj — Čez dan — In še zvečer. Mhmmm —« Žejen je bil, da so se mu kar usta sprijemale.

Včeraj je v šentanekovem melu obšel gamse in jih pognal proti Matiju in Lovrencu. Tako lepo so se zvrstili, da se mu je kar samo smejalo.

»Fiii. Fififiiii. Fififi.« Od vseh strani je zaslišal brlizgati piščali. Hitro je izprevidel, da ne more uiti. Poizkusil se je izmuzniti drugače.

Zakopal je puško v grušč, si natančno zapomnil kraj in se spustil po melu navzdol. Grede se je na vse strani razgledoval, kakor bi iskal zapašene jarce. Spodaj na stezi je videl dva lovca. Vedel je, da nanj čakata. Kljub temu je zastavil naravnost proti njima. Mu prav nič drugega ni kazalo. Dokaj rajši bi bil lezel čez ne vem kako neroden previs.

»Dober dan,« je lepo pozdravil.

»Bog daj, Bog daj. Odkod pa, odkod?«

»Tule gori sem bil.«

»Kaj si pa imel opraviti?«

»Za jarci sem gledal.«

»Če si na gamsa naletel, si pa zamižal. Kaj ne?« se mu je porogal bradat dedec njegovih let.

»Nak. Tisto pa ne. Je gams prelepa žival, da bi je pošten človek z veseljem ne pogledal.«

»Lej ga no, lej. Sedaj bi še rad, da bi ga imeli za poštenjaka.«

»Toliko sem še vedno možaka, da bi samo zavoljo rogljev in čopa gamsa ne streljal. In dokaj takim se vidva odkrivata.«

»Kaj. Našim gospodom se boš ti primerjal?« je vzrojil bradati.

»Vsi smo ustvarjeni po božji podobi. Živali zato, da od njih živimo in se jih veselimo, ne pa, da bi jih iz presite riti in zavoljo prazne baharije pobijali.«

Mlajši, bolj gosposko oblečeni, tudi očala je nosil, ni znal po naše. Vprašal je bradača:

»Was sagt er?«

Starejši, ki je mlajšega spoštljivo vikal, mu je raztolmačil.

Kako je zrasel! Očividno se je štel med gospode. Togotno se je razkoračil pred Janezom in ga hitel oštevati:

»Du frecher Kerl. Ich werde dir schon zeigen. Niederknallen sollte man die ganze Bande.«

Janez je znal dobro nemški. Pa mu je navihano pametna misel treščila v glavo. Odmigal je tik pred nosom Nemcu in se je nasmehnil v njegov jezni obraz: »Niks tajč.«

»Nič ne de, če nemškega ne zastopiš. Te bom že jaz po kranjsko naučil kozjih molitvic. Kje imaš puško?«

»Kolikor je meni znano, doslej še ni tako majhne puške, da bi jo človek lahko kar v žepu nosil.«

»Ti že pokažem. Z nama.«

»Kam pa? Če smem vprašati.«

»Od koder si prišel.«

»Lahko, če je vaju volja. Kar pojdimo.« Urno se je okrenil in zastavil nazaj po melu navzgor.

Na jasih med gruščem so se bohotile velike bele kresnice. Nizko pri tleh so se pozibavale gorske astre. Tu pa tam je zadišala murka iz zelene trave. Janez se ni utegnil muditi z mislijo pri vsej tej lepotiji. Opazil je bil že prej na stezi daljnogled, ki ga je imel mlajši obešenega okrog vratu kakor krava zvonec. Koj, ko je zagledal tisti podaljšek oči, mu je zasmrdelo, da sta ga opazovala, kako se je znebil puške. Iz razgovora obeh lovcev je tudi prav kmalu ujel, da je prav sklepal. Zvedel je tudi, da Matija in Lovrenca drugi love:

»Kako prav hodi včasih človeku, če vsega koj ne iztrobezlja.«

Nagnil se je naprej in hitel navkreber kakor sledni pes. Hotel je svoja spremljevalca čim najhitreje odvesti daleč od steze:

»Morebiti Matija in Lovrenc opazita, da je na to stran zdaj okno odprto. Oh, ko bi se jima posrečilo uiti skozi to vrzel.«

Gamsi so se umaknili v ruševje nad šentanekovo pečjo. En sam je nepremično obstal na vrhu, kakor bi bil iz bronca ulit.

Janez je začel vedno bolj počasi hoditi in proti zadnjemu komaj še lezel. Lovcema je bilo kar prav. Nista bila premalo utrujena. Janezu je bilo še bolj prav. Za več streljajev daleč ju je odvedel s pota. Namenil se je, da očalarja in bradača čim dlje mudi in pridobi prijateljema kar največ časa, ki bi ga utegnili rabiti. Eno samo željo je imel: Matija in Janez naj bi pridrevela po jarku navzdol. Lovca bi ju hotela iti lovit. On bi se pa delal kakor da hoče pobegniti, samo da bi lovca zadržal:

»Dokaj bolj pametno je, če eden obtiči v zadrugi, kakor da bi se ujela dva.«

Počasi je bodel navzgor. Na kraj, kamor je zakopal puško, še pogledal ni. Hotel je svoja spremljevalca spraviti čim više in čim dlje od puške. Mislil je že, da se mu bo posrečilo. Kar se je zadržal gosposki obritec: »Halt! Da irgendwo.« Prav precej je pripravil puško za strel. Menda je mislil, kako se bo Janez prestrašil. Še trenil ni z očmi. Je pač devet in petdesetega in šest in šestdesetega vse drugače gledal smrti v oči. Še bradatemu lovcu se je tako hudo razkoračenje zdelo odveč. Če je Janez prav videl, se je za košatimi brki naskrivnem namuznil. Janezu se je zazdelo, da je tega človeka že nekje videl. Samo spomniti se ni mogel, kje bi to bilo. Morebiti se je tudi bradaču Janez zazdel znan. Skoraj tovariško mu je rekel:

»Ne mudi naju. Kar sam pokaži, kam si zakopal svojo puško.«

»Svoje puške nisem prav nikamor zakopal.«

»Kaj pa je tamle pod razbrskanim gruščem?« mu je pokazal s prstom.

»Kdor je radoveden, naj povoha. Mene nič ne mika.« Pogledal je okrog sebe in opazil poleg kamna, pripravnega za sedež, tri lepe

očnice. Odtrgal jih je in ponudil lovcema vsakemu po eno. Nista se jih branila. Sam je sedel na kamen in si mirno zataknil tretjo očnico za klobuk. Kljub prijaznosti, katero je pravkar pokazal, se ni dal pogovoriti, da bi odkopal puško. Naveličan prerekanja, se je lotil dela bradač in kaj kmalu pomolil Janezu puško pod nos:

»Čigava pa je tale? Aaa?

»Moja ne.«

»Je mar moja?«

»Tudi ne.«

»Nič ne taji. Oba sva te z daljnogledom opazovala, kako si zasul puško v gruč. Ali si jo, ali je nisi?«

»Sem jo.«

»Kaj potem lažeš, da ni tvoja?«

»Nimam navade lagati. Res ni moja.«

»Čigava pa?«

»Tistega, ki mi jo je zaupal.«

»Si pa od hudiča. Kljub temu ne boš ne ti ne tisti, ki ti jo je zaupal, nikoli več streljal z njo.«

»Čudno bi se moralo naključiti, da bi jo še kdaj dobila v roke. Nemogoče pa ni. Saj ni kaj prida škode. Ne nese zanesljivo.«

Nemcu se je čudno zdelo, da se možakarja nič več grdo ne gledata in tako mirno pogovarjata. Hotel je vedeti, kako in kaj. Bradati si je pogladil brado in mu raztolmačil.

Gosposki lovec si je popravil očala in premeril Janeza. V obraz se mu je pa za dlje zagledal:

»No ja. Der Kerl scheint schon viel durchgemacht zu haben.«

Janez bi mu bil najrajši nazaj zabrusil: »Štokrat več vem, da sem skusil kakor ti,« pa se je spomnil, da je bolj prav, če vsakemu ne pripoveduje, kaj je že vse pretrpel.

»Gospod pravi, da si gotovo že marsikaj doživel na svetu.«

»No,« se je nasmehnil Janez, »kdor je bil poleg vsega drugega še osem let šest mesecev in šest dni soldat in vmes v dveh vojskah, bi že vedel kaj povedati.«

»Hentej,« se je razvnel bradač in si zavihal brke: »Pa nisi bil devet in petdesetega in šest in šestdesetega na Laškem?«

»Bil, bil. Obakrat. Z Janezi, kakor sem sam Janez. Prvič tepen, drugič zmagal.«

»Jaz tudi. Kaprol sem bil pri tretji.«

»Jaz pa gmajnar pri prvi.«

»Ej, tam ste imeli havptmana.«

»Zares je bil možak. Nekega jutra, ko nas je živad žrla, je vzdignil roko in pokazal za ješprenj debelo uš, ki mu je lezla izza rokava. ‚Kar praskajte se, fantje,‘ je rekel, ‚jaz jih tudi pasem. Nič naj vas ne bo sram.‘ Pol manj je potlej srbelo. In ko nas je od kampanije pripeljal samo za pest nazaj v Trst, je jokal.«

»Naš se je pa najbolj skazal takrat, ko smo sol stražili. Se je bil zmenil s kontrabantarji, da so čoln kar na vrv navezali in so ga od ladje na suho sem pa tja vlečili. Tisto noč smo zaslužili! Meni je dal cel petak. Kaj je moral šele sam vtakniti v žep.«

»Naš pa —«

Na stezi spodaj so se prikazali lovci, ki so lovili Matija in Lovrenca. Pet ljudi je bilo. Na daljavo Janez ni mogel razločiti, če sta tovariša vmes. Oni z očali je nastavljal daljnogled na oči in kaj kmalu ugotovil: »Nichts ausgerichtet.« Janez bi se bil skoraj glasno oddahnil. Že usta je odprl, ko se je spomnil, da ne sme za Matija in Lovrenca nič vedeti.

Molče so šli navzdol. V steni Šentanekove peči se je oglasil plezavček. Ni nehal prepevati, dokler niso prišli na stezo.

Spet je Janezu prav prišlo, da je nemški jezik zatajil. Iz pogovora lovcev je ujel, da sta Matija in Lovrenc srečno ušla. Kako se je težko držal potrto, ko bi bil najrajši veselo zavriskal.

Lovec z gamsovimi čopom za klobukom se je začel nad Janezom zadirati:

»Katera dva sta bila še s tabo?«

»Kakor vidite sem bil sam prijet.«

»Pa katera dva sta bila na oni strani grebena?«

»Na oni strani vas je bilo pet, boste že bolje vedeli kakor jaz, ki sem bil sam na tej strani.«

»Odgovarjaj lepo, če ne, te usekam po gobcu.«

»Nak, tega pa ne zmoreš,« se je hudomušno nasmehnil Janez.

»Kako, da ne?«

»Ker nisem žival. Žival ima gobec. Kar nas je pa ljudi, imamo usta.«

Kdor je razumel, se je nasmehnil. Drugi so si dali raztolmačiti. Vsem je bilo malo nerodno.

»Te bom pa po zobeh kresnil, če misliš, da te bo manj zbolelo,« je skušal popraviti gamsov čop.

»Ne svetujem ne, lahko pa poizkusiš. Povem pa naprej, da se utegneš šele v hudičevih krempljih zavedeti, kako zna udariti veteran izpod Kustoce.«

Janez se je bolj hudega naredil, kakor je bil v resnici. Dedca je pa le oplášilo. Kar bolj krotak je postal:

»Če nočeš povedati, katera dva sta še bila, boš sam za vse tri zaprt.«

»Ko bi bil ti sodnik.«

»Da bi jaz sodil, bi takele tiče vse postrelil.«

»Kadar bo spet vojska, glej, da ne ostaneš doma za pečjo, ko te tako mika ljudi pobijati.«

Dedec je kar zapihal od jeze. Ni si znal več pomagati iz zagate. Ukazal je bradatemu: »Odpelji falota pri priči v Tržič v zapore. Mi smo potrebni počitka in lačni in žejni smo.«

»Midva tudi,« je oporekal Janez.

»Marš,« se je togotno zadržal dedec.

»Marš se reče psu ne pa človeku.« Janez kar ni mogel biti tiho.

»Stopiva, stopiva!« Kosmač je odvedel Janeza po jarku navzdol. Nosil je dve puški. Svojo in Janezovo.

Od cerkve svete Ane navzgor čez Ljubelj je blestela v dopoldanskem solncu izovinkana cesta. Na senožetih pod cerkvijo je mrgolelo senosekov in grabljevk. Spravljali so trdo seno.

»Veš kaj, Kosmač. Lačen in žejen ne pojdem v zapor. Bog ve, kdaj bom tam kaj dobil za v usta...«

»Kar hitro stopiva, da se jim čimprej umakneva izpred nosa. Boš videl, da bo prav.«

Hitela sta po bližnjicah navzdol in sama nista vedela, kdaj sta spet začela govoriti o vojski.

»Ali se spomniš, kako je bilo takrat, ko smo šarži —«

»Mene je havptman za kuharja naredil, sem pa koj prvi teden mrzlico dobil.«

Pa pod Kustoco! Pa v tistem hrastju. Pa takrat in takrat.

Eden je več vedel, kakor drugi, tako da sta kar mimogrede prišla do vasi. Kosmač je prijel Janeza za rokav in ga je ustavil:

»Prijetelj! Saj boš pameten, kaj ne?«

»Če me prosiš, ti ne uidem. Ob službo bi te spravil. Kaj bi žena in otroci!«

»Eee, saj pravim. Mi stari soldatje, ki smo kaj skusili. Nà puško! Izprazniva jih, da se nesreča ne pripeti. Ne bom te gonil okrog ko tolovaja. Ljudje bi se ti posmehovali, mene pa grdo gledali.«

»Čednejši bo tako.«

»Veš, zato, ker si našemu nadlovcu take nadrobil. Pustuhu.«

S skednjev je dehtelo sveže seno. Iz kuhinj je skozi odprta okna in vrata uhajal duh cvreče se zaseke in objemal vso vas. Na dvoriščih so po raztresenem senenem drobirju brskale kokoši. Naokrog so se prestopali petelini. Okrog ostrešij so švigale lastovice.

Vsak s svojo puško na rami sta Kosmač in Janez zavila v gostilno. Na mizi se je zasmajalo cekinasto vino in zadišalo meso. Hudo sta morala biti potrebna. Pretrgala sta pogovor o vojski in hitela jesti in piti.

Janez si je z dlanjo obrisal usta in popravil brke. Položil je čedro na mizo in potegnil mehur izza pasa:

»En polič ga bova še. Dam jaz zanj. Saj imam še par grošev. Potlej pa greva.«

»Pa ga dajva. Meni se nikamor ne mudi, tebi menda še manj.«

»Pred nočjo bi res ne bil rad za zaklenjenimi vrati.«

»Prav za prav bi bilo od mene grdo, če bi ti ne ustregel.«

Zaokrenil je obraz proti vratom in potrkal s prazno posodo na mizo: »Anca! Anca!«

Vstopila je zajetna gospodinja.

»Firkel ga prinesi, da ne boš dvakrat hodila.«

Preden je postavila Anca vino na mizo, sta privedla Kosmač in Janez pogovor že spet na vojsko. Čez dobro uro je Kosmač že tretjič povedal gospodinja, da sta bila z Janezom v dveh vojskah komorata: »Achzehnhundertneunundfünfzig und achzehnhundertsechszundsechzig.« Pri drugi letnici je posebno poudaril achzehnhundert. »Ja, ja. Bei Solferino geschlagen und bei Kustoca gesiegt und a Dreck gekriegt. Anca! Še ga prinesi.« Udaril je s plosko roko po mizi, da so kozarci odskočili in razlito vino brizgnilo v obraz. Zapel je:

»V vojski bil sem pri Kustoci.«

Janez je pritisnil bas.

Petje je kaj kmalu privabilo še druge. Kosmač je vsakomur napil, kogar je poznal. In so pili in peli, da je kroglja vzela komoratoma že večkrat nogo in roko. Janez je zasukal pesem po svoje:

»V vojski bil sem pri Kustoci,
kroglja vzela je glavo.
Jaz pa sem na glas zajamral:
Ješ Marija, kaj bo to.«

Krohota je potresel strop in Anca je postavila spet poln firkel na mizo:

»V Tržiču nabija delopust k Šmarnemu.«

Kosmač je prevrnil kozarec, da se mu je vino čez rob mize po hlačah razlilo. Komaj se je zmenil za to. Nagnil se je nazaj in poskušal s pobožnim glasom peti:

»Petelinček lepo poje
od veselja nebeškega,
ker bo jutri velka maša,
bo Marija v nebesa šla.«

Še gospodinja, ki ji niso dali prej miru, dokler ni prisedla, je skušala pomagati.

»Jujujujuhuhu,« je mlad Rovtar zavriskal za konec Marijine pesmi. Kosmač ga je ozmerjal.

»Komorat! Ne bova do šestih v Tržiču, če koj ne greva,« je začel priganjati Janez.

»Koj koj bova šla. Koj koj.«

Koj koj se je pa zategnil za okroglo uro. Kar narazen niso mogli. Kosmač je venomer ponavljal: »Janez, nič se ne boj, nič se ne boj.« —

Janez je spet zadremal. Prebudilo ga je pritrkavanje. Široko je zazdehal in si pretegnil ude: »Na! Veliki Šmaren je in še pri maši ne bom. Janez, nič se ne boj, nič se ne boj.«

Sam sebi se je smejal. Spomnil se je, kako sta sinoči s Kosmačem hodila od Svete Ane v Tržič. Kosmač se je pošteno zibal, on ne dosti

manj. Še vedno ga je slišal govoriti: »Janez, nič se ne boj, nič se ne boj. Za pričo proti tebi bom samo jaz. Jaz sem te prijel. Nič se ne boj. Komorat. Čez tri tedne ne moreš dobiti. Nič se ne boj. Pa za druga dva nikar ne priznaj. Ne boš minute več zaprt. Nič se ne boj, Janez, nič se ne boj.«

»Le kaj naju je še v Tržiču neslo v gostilno, da sva tako barko pripeljala v zapor. Dobro, da je bila že trdna tema.«

Janez se je naglas zakrohotal. Spomnil se je, da je on prinesel obe puški, in da je ječar najprej hotel Kosmača zapreti. Komaj sta mu dopovedala, kdo spada v zapor: »Ko bi ne bil dedca kosmatega že od prej poznal, ne vem, kako bi se bilo izteklo.« Pričelo se mu je kolcati: »Pa to bi rad vedel, čigavo puško je pridržal. Mojo ali Kosmačevo? Midva jih nisva več ločila.«

Žeje ni mogel več zdržati. Vstal je in s pestjo porobencal na vrata. Ni koj zaleglo. Dolgo je klical ječarja, preden ga je sklical:

»Kaj razsajaš,« je odprl ječar, dobrodušen možiček s cesarsko brado.

»Vode mi prinesite, vode.«

»Pa bi bil sinoči še en kozarec vina spil, da bi ne bil danes na tešče tako žejen.«

»Mhm. Hudo hudo sem ga bil potreben. Prinesite no malo vode. Lepo Vas prosim.«

»Nič ti je ne bom nosil.«

»Kako da ne?« se je ustrašil Janez.

»Sta bila sinoči Kosmač in naš sodnik pri pošti skupaj zadela. Kosmač mu je toliko časa dopovedoval, da te je sodnik ukazal takoj sinoči spustiti, pa te nisem mogel prebrihtati. Prost si. Si boš že sam znal poiskati vode.«

»Hudirja. V tej obleki se na tako velik praznik ne smem prikazati ljudem. Do noči ne morem na spregled.«

Možiček se je kar ob kolena tolkel: »Na, na, na. Marsikaj se mi je že primerilo, tega pa še nikoli ne, da bi bil kdo samega sebe za en dan obsodil v zapor.«

Janez se je z njim vred smejal: »Ah kaj. Nekaj drobiža mi je še ostalo. Naj stopi kdo po polič vina. In klobaso in krajec kruha naj prinese, ko mi je Kosmač odjedel užitek s cesarske mize.«

Naležan, da so ga vse kosti bolele, je stopil Janez v mraku iz zapora. Še nikoli ni lepe poti, izpeljane iz Tržiča do Begunj visoko v rebri Dobrče, tako hitro prehodil kakor tisti večer.

Pri Matiju je še gorela luč. V hribu pod vasjo se je oglašal čuk. Janez je po prstih pritapal pod okno in nastavil uho.

»Aha. Matija, Lovrenc in Marijana. Pa kar nič se jim ne ljubi govoriti. Skrbi jih.«

Potrkal je.

»Kdo je?« se je odzval Matija.

»Jaz. Janez. Odpri.«

»Ježeš Marija,« se je prestrašila Marijana.

V delovni obleki in ves zaprašen je s pripognjeno glavo stopil skozi nizka vrata v hišo: »Dober večer!«

»Ali si ušel?«

»A ja. Spodili so me.«

»Kako? Kaj? Koga?« Vsi trije so obenem tiščali vanj.

»Škoda, da sta utekla in vaju ni bilo zraven. Prmej kokoš smo pili. Kakor bi vino iz Bistrice zajemali.« Janez se je uprl z levo roko v strop in se smejal, da se je kajža tresla.

»Matija! To je dobro, da sva puški premenjala. Moja je dobra, tvoja pa nič prida. Ali se ti kaj sanja, kje je sedaj.«

»Naj bo že, kjer hoče. Da mi jo nikoli več nihče ne prinese k hiši. Preklicani vaši gamsi.« Marijana je hotela biti kar zares huda.

»Ženska! Nikar ne puščobuj. Veš, Matija. Tvojo puško ima Kosmač, njegova je pa v zaporu ostala. Tako sva se ga sinoči nabrala, da nisva več vedela, katera je katerega.«

»Nagudneža,« je zagodrnjala Marijana.

»Ali si naju izdal?«

»Beži no beži. Kosmaču sem pa nekaj omenil. Saj vesta, da pijanec ne zna molčati.«

»Ti nesrečni človek ti.«

»Kosmač bi še najrajši utajil, da mene ni prijel, ko bi mogel. Pod Kustoco je bil kaprol pri tretji. Sva pa na komoradstvo pila, da bi bila kmalu vse sode usušila. Ko bi bila še vidva zraven. Ha!«

»Škoda,« se je oglasil Lovrenc.

»Tako vama povem: Kar nič mi ni žal, čeprav bom par tednov zaprt.«

»Vidva lahko govorita, ko sta sama.«

»Dobro se nam je izteklo.«

»Seveda. Na plezavčke in na Marijo s planinske gore ste pa kar pozabili. Takile ste dedci. Posebno stari soldatje.« Marijana je to tako povedala, da sta se Lovrenc in Janez spogledala. Mislila sta oba eno: »Kako ga ima vedno bolj rada.«

Matiju je bilo nerodno. Hitel je Janezu dopovedovati, kako so se romarji včeraj na svetih Višarjih začudili, ko so trije plezavčki nenkrat prileteli k Mariji na oltar in pričeli vsi hkrati žvižgati. »Tako je bilo lepo, da so ljudje naglas jokali.«

Marijana je od nekod prinesla strdenega žganja. Kdove, kje je imela spravljenega za kak hud nevtegoma. Matija ji je moral obljuditi, da ne pojde nikoli več na gamse. Lovrenc in Janez sta sama od sebe sklenila, da ju Kosmačev okoliš s puškami na rami tudi nikoli več ne bo videl.

Polnoči je prej odbila, preden so se razšli.

Otroci se ves čas niso nič zbudili. Kakor bi jih angeli na perutih zibali so spali.

Drevje se je obletalo. Kakor bi sejal skozi božje rešeto cekine, se je poigravalo solnce z listi, ki so legali k počitku.

Marijana je popravljala grobove za vse svete. Otroci so ji bili prinesli z rebri belega peska in poln pehar podolgovatega goževega sadeža. V bleščeče dno je polagala rdeče jagode, ki na trnjevih grmih zore, in sestavljala iz njih vernih duš križe.

»Mama! Mama!«

Otroci so se zagledali nad line zvonika svetega Klemenca.

»Kako lepo pisan metulj leze po zidu.«

»Čudno, da ga ni še slana vzela,« Marijana za metuljem še pogledala ni. Je bila preveč v delo zatopljena. Iz zamišljenosti jo je predramil prijeten žvižg. Ozrla se je kvišku.

»Mama, mama! Metulj žvižga.«

Pod nazidkom iz zelenega kamna je tik pod streho visel skalni plezavček in pel.

»O, ne, otroci. Zmotili ste se. Ni metulj. Skalni plezavček je. Ptiček Marije s planinske gore.«

»Kaj ima Marija tudi svoje ptičke?«

»Seveda jih ima. Da ji prepevajo, jih ima. Vsaka Marija si izbere svoje, Marije, ki kraljujejo na oltarjih v cerkvah, imajo navadno lastovke. V znamenjih blizu vrtov ščinkavce in liščke. Po poljih škrjance. V gozdovih črnoglavke in seničke. Višarska Mati božja si je pa izbrala skalne plezavčke.«

»Kako to veste, mama?«

»Jaaa. To je cela povest.«

»Mama! Povejte. Maaama!«

Otroci so se zgrnili okrog mame. Marijana je pa začela sestavljati iz rdečih jagod nov križ. Grede je pripovedovala:

»Plezavčki:

Veliki šmaren je največji Marijin god in praznik. Na ta dan je Jezus svojo mater v nebesa vzel in kronal. Na Višarje pride takrat veliko romarjev. Prilete tiste dni prej tudi skalni plezavčki z vseh vrhov in gorâ naokrog. Prepevat prihite za god nebeški Materi in Kraljici.

Plezavčki so kakor otroci. Kar strpeti ne morejo. Že prejšnji dan se sučejo okrog oken in pogledujejo v prelepi Marijin obraz. Marijo bi prav za prav morali presenetiti, pa s svojo nepočakanostjo vse izdajo.

Tako so se lansko leto dan pred Šmarnom na vse zgodaj zjutraj trije plezavčki obešali na stransko okno pred oltarjem. Prišepetavali so si, kako je Marija lepa. Mislili so, da jih Marija nič ne vidi in nič ne sliši, pa jih je. Okrenila je glavo proti njim in jih poklicala: »Plezavčki, ptički moji, kar prav je, da ste že tu.« Plezavčki so se prestrašili. Še odleteti niso mogli. Marija je pa rekla: »Plezavčki, ptički moji! Pravkar me je v vrtaških pečeh, kjer na koroško stran nobena stopnja trdno ne drži, oče peterih otrok poklical na pomoč:

»O Marija ti s planinske gore,
Ti nam moreš pomagati.«

Zavoljo majhnih otrok me kliče. Boji se, da ne bodo lačni. Sama danes ne utegnem na pot. Kaj bi rekli ljudje, ki so tako od daleč in tako visoko priromali voščit srečo, mene bi pa doma ne bilo? Angele, kateri mi druge dneve strežejo, sem vse odposlala na križpotja, da kažejo dolincem pot na goro. Kar vi boste morali odleteti na pomoč, ptički moji mali. Peruti imate lepo pisane kakor angeli. Pa mojo mater sveto Ano tam pod Ljubeljem pozdravite.'

Plezavčki so razprostrli svoja pisana krilca, veselo zažvižgali in že jih nikjer več ni bilo.

Minil je ves dan in minila je noč. Plezavčkov ni bilo od nikoder nazaj. Marijo je začelo skrbeti.

Šele na Šmaren med veliko mašo so prileteli vsi trije naenkrat. Skozi odprto okno so prifrftali in sedli naravnost na oltar. Marija se jih je razveselila in jih vprašala: 'Kje ste tako dolgo hodili in kako ste opravili moje naročilo?'

Spregovoril je najstarejši:

'Brezmadežna Devica! Najprej smo se poklonili tvoji sveti materi Ani in jo vprašali za svet. V tistih krajih vse dobro pozna. Trije prijatelji, da so v stiskah, nam je povedala. Hudi lovci so jih obkolili, je rekla in da naj dva hitro hitro odletiva v vrtaške peči, kjer se izmed starih prijateljev dva okrog spodnjega previsa z rušljivo steno borita in lovci so jima na sledi. Prihitel sem še pravi čas, da se niso streljali. Potem sem tiho spremljal hude lovce in jih nisem spustil več izpred oči. Naj bo tebi, o Brezmadežna, večna čast in slava. In tvoja mati izpod Ljubelja te pozdravlja.'

Drugi je rekel:

'Z lepo pesemco sem pomagal tovarišu, da je srečno prevedel potolčenega prijatelja na vrh stene, o Marija. On in njegovi otroci ne bodo nikdar pozabili Marije s planinske gore.'

Najmlajšemu je šlo na jok:

'Najbolj nerodnega je sveta Ana izročila meni v varstvo. Dosti sem imel opraviti, preden se je tako izmotal, da ni nič lagal. Potem mi ga je tršasto bradati dedec zapeljal. Sem mislil, da bo on pazil nanj, sem moral pa jaz na oba. Sta se oba napila. Janez dela sedaj pokoro v Tržiču v zaporu, Kosmača pa žena takó zmerja. Prav jima je. Zavoljo teh dveh nerodnežev smo mi vsi trije zamudili, da ti nismo mogli snoči z drugimi bratci vred zapeti za god.'

'Ne bodi žalosten, moj mali,' ga je potolažila Marija. 'Pa mi vi trije, ki ste se tako upehali, kar sedaj med sveto mašo sami zapojte.'

Ker jih je Mati božja pohvalila, so tako lepo zapeli, da so pevci obmolknili in orgle utihnile. Romarji so pa kar obstrmeli.

'Ptički Marije s planinske gore pojo.'

S srebrno čistim glasom je nekdo to povedal. Kdo, ni nihče mogel poizvedeti. Morebiti je bil nedolžen otrok, ki se mu o grehu še ne sanja ne. Morebiti je bil tisti angel, ki bi ga bila Marija poslala trem prijateljem na pomoč, pa ga ni bilo doma, ker je romarjem kazal pot. Mudilo se je pa hudo. Skoraj skoraj bi se bil peterih otrok oče ubil.

Da boste vedeli, otroci. Kadar zagledate ali zaslišite skalnega plezavčka, se prav vselej spomnite Marije s planinske gore, če hočete, da boste po gorah srečno hodili.«

»Bomo, bomo, bomo,« so hiteli obljubovati otroci.

Prav takrat je prišel na grob svojega očeta in svoje matere pomolit tudi Matija. Marijana je bila grobove že okrasila. Skupaj so odšli domov. Potoma je hitel Matiju njegov fantek dopovedovati, da bi bil tudi on rad ptiček Marije s planinske gore.

Molče je Matija pogledal Marijano. Oba sta se zavedala, da se imata bolj rada, kakor sta mislila.

Minulo je dokaj let. Matija in Lovrenc, Janez in Kosmač so drug za drugim legli v grob.

Marijana je pa še doživela hude čase, s kakršnimi Bog sveta že sto in sto let ni udaril, ali pa do takrat še nikoli. Noge so ji odpovedale, mami. Že skoraj tri leta je bila privezana na posteljo.

Leta devetnajst sto osemnajstega, tiste dni po vseh svetih, so se vrnili Matijevi in Marijanini trije fantje iz vojske. Najmlajši, deseti otrok, je bil vojakom duhovni skrbnik. Mama je od veselja jokala. Pri hiši ni bilo kaj jesti, čeprav denarja ni manjkalo, kakor ga je včasih. Stradež se je bil naselil vsenaokrog. Na Sorško polje so ljudje hodili loviti razbegle vojaške konje, jih pobijali in jedli. Mamo je že samo misel na konjsko meso stresala. Pa bi tako rada po dolgem času malo dobre juhe: »Bolj močne juhe ni, kakor je gamsova.«

Bratje in še deveta, učiteljica, so ugibali, kako bi ustregli mami. Noč je prinesla karabinke in naboje k hiši. Vse je bilo treba skriti. Steknili so skrivališče v kuhinjskem oboku poleg dimnika. Z žepno svetilko so preiskovali nepoznan prostor. Čuden svalek se je ves zaprašen stiskal v kotu. Razvili so raztrgano židano ruto. Nadrobno od moljev razgrizen gamsov čop, pomešan s špajkovim drobirjem, se je vsul na tla. Povedali so mami. Pa ni nič drugega rekla kakor: »Oh, kako sem čisto pozabila.« Sklonila je glavo in se zamislila. Na skrivaj si je obrisala solzo.

Niso še odšli zadnji tuji vojaki z naše zemlje, ko je Marijana po dolgih letih jedla spet gamsovo juho.

Gams je padel v šentanekovem melu.